

'הדור הבא עברית' - מיזם משותף להעשרת לומדי השפה העברית ברמות הביניים

↪ **ליאת קדוש וצביה טל-אור**

נקודת המוצא שלנו הייתה הצורך להפגיש את הלומדים בעולם עם הסביבה הישראלית ועם השפה המדוברת ברחוב הישראלי. יצרנו כרזות שהציגו את השפה המדוברת בחיי היום יום בישראל, תוך מתן הזדמנות ללומדים להתחיל לנהל דיאלוגים אותנטיים בסביבת הלמידה. הצורך בספרוני קריאה לרמות הביניים הוביל לכתיבה. ספרוני הקריאה שנכתבו מזמנים למורה מגוון נושאים אקטואליים להוראת השפה.

איך התחלנו? איתור נקודות החסר

לאחר שנות עבודה רבות בהוראת עברית כשפה שנייה, הגיעו מחברות המאמר, מורות לעברית בחטיבות הביניים, בתיכון ובאוניברסיטאות, למסקנה שלמרות זמינותם של חומרים רבים להוראת עברית, קיים חסר בהתאמת חומרים לרמת הלומדים.

הבעיה בולטת בעיקר ברמות הביניים (INTERMEDIATE), שם המחסור ניכר אף יותר ביחס למצוי בהוראת העברית לרמות המתחילים (NOVICE) ולרמות המתקדמים (advanced). ברמות הביניים המגוון מצומצם ואף קשה למצוא חומרי הוראה ועזרי הוראה המדרבנים רכישת שפה. המורה לתלמידים ברמות הביניים מתקשה לאתר עזרים אותנטיים שמציגים את השפה העברית במאה ה-21 ללומדים פעילים, שנולדו לעולם הטכנולוגי והמתוחכם. הצורך שהתעורר בכיתת הלימוד הביא אותנו אפוא ליוזמה ולעשייה. מתוך רצון לעניין ולאתגר את הלומדים שלנו ובכדי להציג סביבות למידה מאתגרות, מעניינות ומגוונות, התחלנו להתאים את קטעי הקריאה והשירה, כתבות העיתונים והאקטואליה לרמות תפקודי הלומדים הבינוניים.

זימנו ויצרנו משחקים לעידוד הלמידה בכיתה ולדרבון השימוש בשפה. הפעלות הידודיות ומשחקי פעילות כהכנה לשיעור בכיתה נוסו בכיתות והוצגו ללומדים. הנושאים שהתקבלו בשמחה אצל התלמידים קיבלו 'יחס מיוחד' והפכו לספרון, כרזה או משחק. ומכאן פותח המיזם: **הדור הבא עברית** - מיזם חדשני המציג עזרי הפעלה והוראה על פי **גישת המיומנויות/התפקודים** (The Proficiency approach). המיזם הצעיר, ששם לו למטרה ליצור, להציג ולהפיץ עזרי הוראה

מילות מפתח: רמת ביניים, ספרונים מעובדים, כרזות, גישת התפקודים, עברית ישראלית, ישראל של היום
zviatalor@gmail.com - צביה טל-אור היא בעלת תואר שני בהיסטוריה של תקופת המקרא מאוניברסיטת תל אביב. לימדה במגוון מוסדות להוראת עברית בארצות הברית, בחינוך הפורמלי והבלתי פורמלי.

liatkd@gmail.com - ליאת קדוש היא בעלת תואר שני בחינוך, בוחנת שפה (ACTFL), יועצת למורים בנושא הוראת עברית כשפה נוספת וחברה בארגון 'עברית במרכז' (HATC), מרצה לשליחי ה-WZO ומנהלת המחלקה לעברית בבית הספר AJA מכיתת גן ועד י"ב באטלנטה, ג'ורג'יה.

נושא במוקד: גישות חדשות ועדכניות בהוראת עברית כשפה נוספת

ליאת קדוש וצביה טל-אור

להוראת עברית כשפה שנייה/נוספת, משמש חלון לשפה העברית הישראלית. כל עזרי ההוראה, הספרונים והכרזות מכוונים לרמות הלומדים שעל פי רוב אינם זוכים למגוון חומרי לימוד תואמי גיל, עניין ועכשויות. העזרים וחומרי ההוראה עונים על צרכי הלומדים החל מגילאי חטיבות הביניים ועד בכלל. כוונת עזרי ההוראה של **הדור הבא עברית** היא להנגיש ללומדים את השפה, התרבות וחיי היום יום בישראל כחלק בלתי נפרד מחוויית לימוד השפה.

מפגש עם עברית ישראלית חיה

נקודת המוצא הייתה הצורך להפגיש את הלומדים בעולם עם הסביבה הישראלית ועם השפה המדוברת ברחוב הישראלי. **הכרזות** שיצרנו הציגו את השפה המדוברת בחיי היום יום בישראל, תוך מתן הזדמנות ללומדים להתחיל לנהל דיאלוגים אותנטיים בסביבת הלמידה. הלומדים התבקשו לתפקד באופן כמעט עצמאי בשפה. המטלות הובילו אותם לתפקוד במצבים מוכרים ורגילים בהתאמה לבני גילם החיים בישראל כיום. המודלים השפתיים, אוצר המילים הנושאי, צירופי המילים ושימושי השפה הוצגו בכרזות הפעילות וסייעו ללומדים כתמיכה.

הצורך בספרוני קריאה לרמות הביניים הוביל ל**כתיבה**. **ספרוני הקריאה** שנכתבו מזמנים למורה מגוון נושאים אקטואליים להוראת השפה. הספרונים הם כלי להצגת השפה העברית והתרבות הישראלית תוך שימוש בנושאים מתוך ההיסטוריה המודרנית של מדינת ישראל. נושאי הספרונים: **אמנים ישראלים, אירועים היסטוריים, ספורטאים ישראלים, מקומות ומנהיגים**. הייחוד בספרונים הוא שהם תואמים את רמת התפקוד של התלמידים.

דוגמא מתוך הספרון על אריק איינשטיין, עמוד 3 (מיועד לרמת ה-IL-IM - סמי אותנטי)

כְּשֶׁהָיָה יֶלֶד, אָהַב לְשַׁחַק סְפּוֹרְט וּכְשֶׁגָּדַל יָהָיָה לְנַעַר,
שֶׁחַק כְּדֻרְגָל וְכֻדְרָסֵל.
לְאָפָא וּלְאָבָא שֶׁל אָרִיק לֹא הָיוּ עוֹד יְלָדִים,
רַק יְלָד אֶחָד - אָרִיק.
הַמְשֻׁפָּחָה הָיְתָה שְׂמֵחָה וּמְאֻשָּׁרָת.
מְשֻׁפָּחַת אֵינְשְׁטַיִן גָּרָה בְּתֵל-אָבִיב.

נַעַר - teen כְּדֻרְסֵל - basketball כְּדֻרְגָל soccer גָּרָה - lived מְאֻשָּׁרָת - Happy

הפעלה מוצעת (דוגמה בשתי רמות)

לרמת ה-M-I: (מודעת עיתון אותנטית) משיריו של גדול זמרי ארצנו אריק איינשטיין ערב שירה - עצמאות 2015 תחילת המסלולי : איתן ארד סיפור קולות : מילי גל . תלמידי מנחת מורדות חזמונות : 050-7252240 052-2533959	לרמת ה-L-I: (תמונת הספר) שני הילדים שבתמונה : • שוחים בבריכה • משחקים כדורגל • אוכלים פלאפל • קונים גלידה
המודעה מיועדת : - למי שרוצה לשיר משירי אריק איינשטיין - לחברים של איתן ארד - למי שרוצה לטלפן לאריק איינשטיין - למי שרוצה לקבל תמונה של גדול זמרי ארצנו	

גישת המיומנויות פותחה בשנות השישים של המאה ה-20 בארצות הברית, לטובת העובדים בשירות הציבורי שיצאו בשליחות מעבר לים. המטרה הייתה לאפשר להם לתפקד בשפה באופן כזה שהם יוכלו לנהל חיים מלאים במדינות היעד שאליהן הם נשלחו. אחד הדגשים המרכזיים בגישה הוא ההתייחסות לרמת השיח השפתי בהשוואה לדובר ילידי. רמת התפקוד בשפה נגזרת מתפקודו של דובר בן המקום, במטרה לאפשר לדובר ה'זר' השתלבות טבעית בסביבה החדשה. מתפיסה זו נגזרים דגשים רבים בגישה: החומר הלימודי נלקח מחיי היום יום, השימוש המומלץ לחומרים להוראה מכוון לחומרים אותנטיים או סמי-אותנטיים, המנוסחים בסלנג או, מכל מקום, בשפה חיה, מקובלת בדיבור. נושאים מחיי היום יום מחברים את הלומד להוויה הישראלית ומדגישים את הקשר שבין שפה לתרבות.

בארצות הברית התחזקה ברבות השנים ההכרה בחשיבות הוראת השפה העברית כאמצעי לשימור הקשר עם ישראל, עם העמיות היהודית ועם התרבות הישראלית, זאת על רקע מצב שבו האוכלוסייה היהודית נמצאת כבר עשורים אחדים בסכנת התבוללות משמעותית.

בעיית הוראת העברית בארצות הברית: מבט כללי

אנו מחלקות את לומדי העברית בארצות הברית למספר קבוצות כלליות (כמובן שהמגוון בפועל רב יותר):

- האוכלוסייה היהודית הכללית שרבים בקרבה אינם שולחים את צעירי המשפחה לבתי ספר יהודיים יומיים, ומסתפקים בשליחתם ללימוד עברית בימי ראשון בבתי הכנסת;
- אוכלוסיית היהודים המסורתיים או האורתודוקסים שרובם שולחים את ילדיהם לבתי ספר יהודיים, אבל תפקודם של אלה בשפה העברית הוא פסיבי בעיקרו (שמיעה וקריאה) ואינו תואם עברית חיה ויומיומית;
- אוכלוסיית הישראלים בני הדור השני והשלישי.

נושא במוקד: גישות חדשות ועדכניות בהוראת עברית כשפה נוספת

ליאת קדוש וצביה טל-אור

'הדור הבא עברית' - מיזם להעשרת לומדי השפה העברית ברמות תפקודי הביניים

רבים מאלה ששולחים את ילדיהם לבתי ספר יהודיים מפסיקים לעשות זאת לאחר גיל בר/ בת המצווה, ולתיכון נשלח רק מיעוט. הישראלים ממעטים לשלוח את ילדיהם לבתי ספר יהודיים מלכתחילה, בגלל העלויות, שיעורי הדת וכדומה. הם שולחים את ילדיהם לכיתות לימודי היהדות בימי ראשון ולעתים גם באמצע השבוע.

לתוכניות ללימוד עברית ביום ראשון בבתי הכנסת יש מטרה: יכולת קריאת התפילות והתכונות לטקסי בת/בר המצווה ולא בהכרח תפקוד בשפה. הישראלים בני הדור השני והשלישי מסוגלים לתפקד בחלק מהמיומנויות השפתיות, הם שמעו עברית בבית, אולם לא בהכרח דיברו עברית, והם מתקשים במיומנויות הנלמדות ונדרשות במסגרות אקדמיות: כתיבה וקריאה.

עידוד התפקוד האותנטי, חריגה מתוכנית מובנית

על רקע זה, פיתחנו עזרי הוראה המיועדים להוראת השפה העברית ללומדים במסגרות מגוונות: גם ללומדים במסגרות בתי הכנסת בימי ראשון, גם ללומדים בוגרים שמעוניינים ללמוד את השפה כחלק מההתקרבות לישראל, וגם לבתי ספר היהודיים שבהם המורים מיומנים בהוראת שפה שנייה ומעוניינים להפגיש את הלומדים שלהם עם חומרי הוראה מעודכנים. בזכות חומרי ההוראה שפיתחנו התלמידים זוכים להתנסות אותנטית בשפה כחוויה, כזו המעצימה אצלם את התחושה שהם יוכלו לתפקד בשפה העברית גם בישראל.

כשצעירים רבים חוזרים מישראל עם תחושה שהצלוחו לרקום שיחה, לרכוש בחנות או להזמין במסעדה, הם חווים שייכות לישראל באופן משמעותי הרבה יותר מן הרגיל. אחת התלמידות סיפרה שכשהגיעה לשוק, המוכרים עודדו אותה לדבר באנגלית, כי כך העסקה או הרכישה תתנהל מהר יותר; אבל היא ביקשה ללמוד עברית כדי להיות מסוגלת לערוך קניות בשוק בעצמה... תלמיד אחר סיפר שכשהיה בביקור בישראל עם בית הספר, הוא רצה לשוחח עם בני גילו, אבל התלמידים בישראל הצליחו לדבר איתו באנגלית יותר משהוא הצליח לדבר בעברית איתם. סיפורי התלמידים הובילו למסקנה שגם כשקיים צורך ויש רצון, המענה לא תמיד בנמצא.

בני נוער רבים שגדלו בחו"ל מתקשים בשמירת הקשר עם ישראל. בבואם למסגרות ותוכניות של אחרי תיכון (כגון 'תגלית'), הם חשים בקושי לשוחח בעברית עם בני נוער שגדלו בישראל.

למרות שלומדים רבים בגילאי חטיבות הביניים והתיכון נמצאים ברמות הביניים-Intermediate - חומרי הלימוד המתאימים לרמות אלה פונים לגילאים צעירים יותר.

חומרי ההוראה ועזרי ההוראה שלנו מאפשרים תפקוד עצמאי בשפה תוך הישענות על 'תמיכות' בשפה. לדוגמה: הכרזות הפעילות מאפשרות ללומד להשתמש במודל המופיע בכרזה ובכך מסייעות לפעילות של דו שיח. חוויות ההצלחה הן גורם מדרבן לבני הנוער והצעירים, והעניין בלמידה מסייע להתקדמות בתפקוד.

נושא במוקד: גישות חדשות ועדכניות בהוראת עברית כשפה נוספת

ליאת קדוש וצביה טל-אור

'הדור הבא עברית' - מיזם להעשרת לומדי השפה העברית ברמות תפקודי הביניים

מחקרים שנעשו בארצות הברית על ידי ארגון ACTFL מצביעים על כך שלשם מעבר בין הרמות השונות, יש צורך במספר שעות רב יותר ממספר השעות השנתיות שמציעים בתי הספר. בנוסף, לא קל לאפשר לתלמידים להתנסות בשפה. כאשר נוצרת האפשרות 'לעשות שפה' - בדיבור, במשחק, בקריאה ובהאזנה באמצעות עזרים מעודדי תפקוד - יש בכך כדי לסייע ברכישת השפה. עזרי ההוראה מזמנים פעילות מעשירה ומגוונת ללומדים ומאפשרים למורים שימוש במועד המתאים ועל פי בחירתם, במקביל לתוכנית השנתית.

היתרונות הבולטים בשיטת עבודתנו

בהדור הבא עברית אנחנו מספקות הצעות לפעילות באמצעות עזרי ההוראה שנוצרו על מנת להדגים שימוש נכון ברמות השונות.

הנושאים שעליהם אנחנו כותבות נובעים מצורך קיים ומעניין. כך, למשל, נוצר הספרון בסדרת הספורטאים: *טל ברודי*. טל משמש כקונסול של כבוד במשרד החוץ כבר שנים רבות. במהלך השנה הוא מגיע לארצות הברית, מבקר בבתי ספר יהודיים, בקולג'ים ובאוניברסיטאות. הוא מספר לשומעיו (על פי רוב בני נוער) את סיפור העלייה שלו, מתאר את הכדורסל בישראל ואת ההתמודדות שלו עם למידת השפה העברית. רוב השומעים שבפניהם טל מדבר אינם מכירים וודאי שאינם זוכרים את ימיו כשחקן ב'מכבי תל-אביב'. הספרון עליו נכתב מעט לאחר ביקורו בארצות הברית, כשהרגשנו צורך להסביר לתלמידים מיהו טל ואיך הגיע לישראל. אחת מאתנו נפגשה עם טל בהרצליה, הוא קרא את הספרון (והתרגש מאוד...). בעקבות זאת הוספנו קטע מדבריו, שמופיע בטקסט כחלק מהספרון.

המסר שלנו: ככל שהלומדים ימצאו עניין ורלוונטיות בנושאים, כך הם ייהנו יותר מחוויית הלמידה. הקשר של הלומדים אל השפה והיכולות להתנהל בשפה יקרבו אותם אל תחושת השייכות לישראל ולעם היהודי.

אנו מזמינות את המורים והלומדים ליצור אתנו קשר. אנו נציע הזדמנויות להגשמת המטרה שלנו כמורי השפה - עידוד תפקוד הלומדים בשפה העברית.

